

bundel drie-
t „De Stan-
akteristieken
men.

ouderen aan
n de warme
Colijn gaf in
andard-jubi-
leiding" van
bij de ver-
boek doen
tvorkocht en
109 voor het
atie meldde,

in behoeven
igen lectuur
kennis van
aantal zijn
maakt. Trou-
ou deze ru-
zijn: Kuypers
en socialen

de ik in dit
naire waarde
en te dien
goede, dat
e stylistische
ar-excellence

Dr Colijn,
onze Neder-
icht te han-
noet worden
deze drie-
ren komt, is
erigens naar
Colijn maakt
in het werk

et bijzondere
rde, was het
tijd heb ik
geschreven
Dr Ritter in
doorgevoerde
stijl, zoo-
en populair-
journalistieke
akteristieken
in de aste-
in „De Stan-

Standaard, Am-

boek Zache-
terminst met
hoofdstukken
gen toch ook
et ontkennen
een anderen
geven wordt
ler H. Schrift
ar vasthoudt,
de zijn, door
tegen om —
ijke gronden
hoofdstukken
lan dien van
de meesten,
stellen, aan-
elijk karakter
eft voor een
elijk karakter
og geen reden
die hier over
bracht zonder
oen alsof het
et tweede ge-
van den ge-
prots de eerste

e vraag naar
14, zij het
willen we, in
artikelenreeks,
ng bespreken,
ook deugde-
ken, hetzij in
t. 9—11), aan
te schrijven
ten, die ten
worden aan-
en dat in het

oen we zulks
AALDERS.

daard" gaf. Het persoonlijke, dat in de driestarren tintelde, kleurde in bijzondere mate ook den stijl. In het bovengenoemde boek (pag. 17 vlg.) geeft Dr Ritter die karakteristieken aldus aan. Kuypers stijl is allereerst overtuigend door zijn overtuigendheid; hij gaat uit van een zekerheid, die geen enkelen twijfel toelaat. Dan heerscht in die stijl altijd „een spel van vraag en antwoord": „zijn uitweidingen zijn immer bevestigingen en klimaxen, nooit amendementen of voorbehouden, en treedt het voorbehoud een enkele maal op dan wordt het aanstands vernietigd". En die vernietiging is dan altijd gevolg van het axiomatische, „het als volstrekt rechtvaardig of volstrekt logisch aangenomen". De krachten van Kuypers stijl, zijn, kort samengevat, „activiteit, archaïsme, populariteit, klimax, beeld, beknoptheid".

En zie nu eens hoe sterk deze eigenheden leven in de verschillende driestarren, die in dezen bundel verzameld zijn.

Ik citeer eenige willekeurig gekozen voorbeelden. In de driestar met het suggestieve opschrift „Terwijl wij slapen" lezen we:

„Dat onze richting in Amsterdam onder de kleinere behoort, schrikke niemand af.

„Klein, maar trouw!" blijve onze leuzet

We zijn sterker, dan we zelf weten!

Ons beginsel heeft voor ons gewerkt, terwijl wij slapen.

Wees er zeker van.

Mits we maar vereend blijven onder de banier, die we kusten;

Mits we maar op den plicht der belijdenis, niet op de eerste uitkomst zien;

Mits we maar met onwrikbare volharding volhouden en doorzetten;

Dan zal nog eens met ons te rekenen hebben, die thans ons optreden dorst glimlachen!

We zijn er nog niet. Maar we zullen er komen! Mits we den weg maar betreden durven.

Een tiental regels slechts! Maar die al de karakteristieken dragen: Het overtuigende: de narzelingloze overtuigendheid (zie de vele uitroep-teekens, het „wees er zeker van", „maar we zullen er komen"). Twijfel is buitengesloten. Die heeft bij schrijver noch lezer zelfs de geringste kiemkans. Maar wel is er het als volstrekt logisch en vanzelfsprekend aangenomen, het axiomatische („met ons zal te rekenen hebben, die om ons optreden dorst glimlachen"). Het actieve: in de korte, lapidaire zinnen zit tempo, gang; de krigstrom roffelt erin, „tvaandel wordt ontplooid, de klaroostoot van den opmarsch schalt. Het archaïstische: zie de herhaalde aanvoegende wijsvormen, de stomme uitgang van het substantief, een woord als dorst. De populariteit: wat hier staat en wat het inhoudt is voor een ieder begrijpelijk, maar ook, het vuurt aan, het bindt, het geeft krachtsbesef („we zijn sterker dan we het zelf weten"). De klimax: het herhaalde „mits we maar" hamert het „we zijn sterker..." aldoor vaster: iedere slag is maak. De beknoptheid: hier wordt een geheel program-van-actie ontwikkeld in tien regels van enkele woorden!...

Volgend op deze driestar is er die over „De zelfstandigheid bewaard".

Daarin lezen we dezen zin, die het beeld demonstreert: in vier regels vindt men er twee,

„Toch is onze vreugde niet onvermengd. Zoo licht blaast ze weer den sirenenzang van de lippen in het oor: dat samenwerking alleen den radicalen kandidaat kan weren, en lokt men, als in Juni, menig district in den strik".

Dat is Kuypers stijl! Dat is de virtuositeit van deze driestarren. Dat is de verklaring van de kracht, die ze hebben geërfd en de bezieling, die ervan is uitgegaan. Zeker, het was de inhoud, die het deed, de inhoud allereerst. Maar die inhoud was nooit los van den vorm; die inhoud kreeg door den vorm zijn leven, zijn actie, zijn populariteit, zijn overtuigend vermogen, of, en dat was bijna altijd het geval, zijn raakheid aan het adres van dengene, wien de driestar gold. Iedere polemische asterisk die we hier, in dezen bundel, lezen, is als een schot in de roos. Precies in het midden, lilloos zeker gericht en met staal-vaste hand afgeschoten. En als er een bedoeld is ter bemoediging, ter waarschuwing, tot aanvuring van „onze menschen", dan is hij als een diagaleen-injectie, onmiddellijk verlevendigend den politieken of socialen hartslag.

Een merkwaardige proeve van de stijl-kracht, schot-in-de-roos en diagaleen-injectie tegelijk, is de driestar, die ik als tweede voorbeeld moge citeeren: „Ziet ge niets komen?" (naar aanleiding van de actieloosheid van het kabinet van Lynden). Men leze dit stukje fonkelende journalistiek eens zorgvuldig, lettend op de beeldspraak, op de populaire wendingen, op de klimax weer (het midden-gedeelte), op het zonder eenig voorbehoud poneeren, op de rake typeering van het actieloos (de beginregels), op het schot-in-de-roos (de voorlaatste alinea), op de bemoedigingsinjectie voor het „vragende" volk (de meesterlijke slottirade, die het alle sentimenten bevreemdende antwoord geeft op de vraag: Ziet ge niets komen?):

Hollands stedenmaagd klom reeds sinds eenige weken op den toren, en het volk vraagt van omlaag of ze nog niets komen ziet.

Maar geen geluid komt van omhoog.

Het blijft alles grafsil.

De Koning is het land uit.

De Kamers zijn naar huis.

De demissionaire ministers huishouden in alle stilte voort.

„Zoo nu en dan eens een geruchtje als een zuchtje even geslaakt" (men lette hier op het in 'verband frappante binnenrijm, T.) „en daar weer ingehouden met beknelde ademtocht; ziedaar al het zwak gedruisch, wat" (typische, telkens op te merken vrijheid van Dr K.'s stijl, wat l.p.v. dat, T.) „deze grafstille breekt".

En dat is dan ons goede Holland!

Dat het land van constitutioneel besef en burger-vrijheid!

Dat het volk, waar Groen bijna een halve eeuw zijn nimmer eindigende toespraak om toch een vrij en vrijheidslevend burgersvolk te zijn, toe richtte!

Zoo ziet men, wat schrikkelijke macht de pestaden van het Liberalisme ter zenging en doodschroeiing van het politieke leven bezit.

Maar geen nood, de ure nadert, waarop betere dingen komen.

En dan zullen ze ter verantwoording geroepen worden, die blinde leidslieden van een geblinddoekt volk, en ook onzen modernen Varussen zal het worden afgevraagd: wat, wat, o wijzen in uw eigen oog! wat hebt ge met het eens zoo fiere, vrije, kloekke volk van Nederland gedaan?

Van zulke bewonderenswaardige composities op het instrument der taal is deze bundel vol. Men behoeft er maar in te bladeren om ze te vinden, dikwijls twee op dezelfde pagina! 't Is dan ook geen wonder, dat vriend en vijand de bekekenis van deze taalhandteering heeft verstaan, toen, in den tijd dat de driestarren in de krant verschenen, maar ook nu, nu ze in deze bloemlezing voor een deel zijn herdrukt.

Een aardig bewijs daarvan vond ik in een van de socialistische bladen, die den bundel besprak. Onder het opschrift „Wat een bondigheid" gaf dat blad (t'Volksblad) dit artikel:

„Tientallen jaren golden de „Driestarren", die wijlen Dr A. Kuiper in „De Standaard" schreef, als wel het beste, dat de Nederlandsche journalistiek te bieden had. Het waren de korte entrefiletjes, waarin op bondige manier de houding der Antirevolutionaire Partij werd verdedigd, liberalisme en socialisme een veeg uit de pan kregen en de politiek van den dag werd behandeld. De Driestarren waren snelle meppen, raak, onverhoedsch, flitsende steken met een sierlijken ponjaard. De groote lijnen gaf Kuiper aan in zijn hoofdartikelen en beginselprogramma's. Doch zijn grootste vorm was het korte stukje, waarin geen woord te veel stond en dat voor de inwendige zending en het verweer naar buiten een scherp wapen bleek. Tusschen 1872 en 1919 heeft Kuiper niet minder dan 16.800 Driestarren geschreven. Wanneer men zoo'n getal onder 't oog krijgt, dan voelt men toch even de betrekkelijkheid van het „omvangrijke" werk van een Walter Scott of een Dickens. Niet één romancier kan, wat zijn productiviteit betreft, met een journalist worden vergeleken!

Van de bijna zeventienduizend Driestarren heeft men er vierhonderd van de beste uitgezocht en gebundeld. En ik blader in het goed uitgevoerde boek, uitsluitend met journalistieke belangstelling. Het is het werk van een super-collega, die zijn tijdgenooten heel wat geleerd heeft. Vaak denk ik: „Prachtig! Wat een bondigheid! Wat een vermogen om in zoo weinig mogelijk letters zooveel mogelijk te zeggen!" Ziehier zoo'n schitterend listigheidje:

Engelands onbaatzuchtigheid.

„Wat dunkt de redactie van de „N. Rott. Ct." thans van Englands eerstrijd voor het volkerenrecht?

In '13 onze Kaap; in '77 de Transvaal; thans Cyprus. Een soort pick pocket (zakkenrollerij) in het groot." Meer niet, want het is genoeg zoo!

Ik kan niet nalaten om ook de volgende twee meesterlijke zinnen, die samen één „artikel" vormen, te citeeren. Zij werden geschreven in 1878.

Arbeiderswoningen.

„Te Berlijn is de ellende onder de arbeiders op het stuk van woningen zoo groot, dat geheele families van 15 en meer personen, oud en jong, soms in een enkel vertrek huizen, en nog wel in een vertrek, dat slechts met latten van de straat is afgesloten, zoodat ieder van buiten zien kan, wat er binnen gebeurt.

En dan verwondert men zich nog over de sociaaldemocratie in dit door ons Liberalisme geschapen paradijs!"

Zulk werk lijkt eenvoudig. Doch veel moeilijker dan het schrijven van een uitvoerig hoofdartikel over het onderwerp „woningellende" is het, precies de leidende gedachte van een beschouwing in enkele woorden vast te leggen. Welk een zorgvuldigheid en kunde hiervoor noodig zijn, bewees eens P. C. Hooft, die aan een vriend schreef: „Ik heb geen tijd om u een korten brief te schrijven. Daarom zend ik u een langen".

Uit deze laatste Driestar blijkt, welk een strijder Kuiper in zijn politieke jengd was."

Wel moet in een slotzin een gebaar worden gemaakt in de richting van den socialistischen lezer, in de toevoeging, dat „later, toen dit temperament en idealisme doofden, toen de Anti-revolutionaire partij niet meer voor de „kleine luyden" doch voor het brutalste kapitalisme op de bres stond, verschrompelde de eens zoo bloeiende journalistiek, werd de stijl langademig en breedsprakig..."; maar deze holle phrase neemt niets weg van de oprechte bewondering, die uit het artikelje spreekt voor het stijlvermogen, dat in deze asterisken schittert.

Wie er dan door wat in onze pers gezegd werd nog niet toe kwam deze „Starrenflonkering" te gaan lezen, late zich door dit sprekende getuigenis van linkschen kant overtuigen van de groote betekenis, die deze lectuur heeft, nóg heeft, óók voor het geslacht van dezen tijd. Want de scholen-in-de-roos mogen hun waardij allereerst gehad hebben in het verleden, de vele diagaleen-injecties zijn ook voor het heden nog heel nuttig en heel noodig, als stimulans voor veler verflauwenden politieken en socialen hartslag.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK

Toelichting op deel II van den Leidraad:

„Maatschappelijke Onderwerpen".

Uitgave van het Bondsbureau te Amersfoort.

II.

Er komen óók enkele heel vreemde dingen in dit hoofdstuk voor. Ik zal den Saamsteller niet lastig vallen met citaten uit allerlei werken, die men hier zou kunnen aanvoeren. Men dient het recht van beperking te erkennen. Maar ik wil hem toch ter zake van zijn citaten twee vragen stellen. De eerste is deze. Op blz. 376 geeft hij op als lectuur Ds A. S. Talma „De Vrijheid van den arbeidenden Stand". Nu is bijna zeker te stellen, dat ieder, die dit werk van Talma kent, ook móét kennen het werk van Dr B. Wielenga „De vrije Arbeider gehoorzaam!" (Wageningen 1904).

Waarom noemt de Saamsteller, schrijvend voor Gereformeerde jongelingen, wel een werk van iemand, die ongetwijfeld groote verdiensten op dit gebied heeft gehad, doch wiens theologische inzichten (en hierom gaat het toch in de eerste plaats!) niet parallel gingen met de Gereformeerde opvattingen en verwijt hij het, direct met datzelfde boek in verband staande, strijdschrift van een onzer Gereformeerde theologen? En deze vraag mag met des te meer reden gesteld worden, wanneer men erop let, hoe Dr Wielenga op de eerste bladzijde van zijn geschrift er aan herinnert hoe destijds verschillende bladen van anti-revolutionairen huize, ook De Nederlander, „positie kozen tegen de opvatting van Patrimonium's hoofdredacteur", die echter zijn standpunt tegenover de anti-revolutionaire pers bleef handhaven". Het schijnt dus wel aannemelijk, dat Dr Wielenga geen ketterijen heeft verkondigd, en dat er geen reden bestaat waarom wij ons van hem zouden moeten afwenden, om ons te conformeren aan de door hem bestredene opvatting. En het getuigenis, in 1904 door Wielenga en anderen gegeven, is in het jaar 1932 opnieuw als juist erkend, alweer door een Gereformeerde theoloog, t.w. Ds C. Lindeboom, die in „De Bazuin" van 26 Augustus 1932 met betrekking tot ditzelfde werk heeft geschreven, dat „onder ons toch vrijwel algemeen wordt toegegeven, dat Wielenga het bij 'trechte eind had". Natuurlijk heeft de Saamsteller het recht om het met Talma eens te zijn, doch dan spreek ik nu eens van een „plicht", die voor hem bestaat, n.l. hierin, dat hij tegenover zijn, toch in de eerste plaats, Gereformeerde publiek uiteenzet, waarom hij hen van hun eigen leidslieden meent te moeten afvoeren.

En nu mijn tweede opmerking met betrekking tot zijn citaten. Ik wil hem terugvoeren naar zijn eiken auteurs, daarmee doe ik hem, naar het mij voorkomt, geen onrecht.

Op blz. 366/7 geeft de Saamsteller, met het doel het wezen der werketaking duidelijk te maken, eenige definities van werketaking. Hij ontleent de eerste aan Gide. Hij noemt den titel van Gide's werk niet, ook niet in het schrijvers-register; mischien is deze passage niet meer dan een excerpt van het op blz. 367 genoemde boek. Maar wij mogen den Saamsteller, dunkt mij, verantwoordelijk stellen voor zijn keuze van citaten. De geciteerde definitie luidt (blz. 366):

„Een dwangmiddel door een der partijen geërfend op „de andere om haar tot wijziging der contractvoorwaarden te dwingen." Zij is te vinden op blz. 10 van: Le Droit de Grève, Leçons professées à l'école des hautes études sociales par M. M. Ch. Gide, H. Berthélemy, a.a. Paris 1909.

Nu doet men Gide onrecht door slechts deze woorden te citeeren als zijn „definitie" (al drukt hij ze cursief). Want Gide bedoelt het heel anders. Gide wil de nu geciteerde woorden niet als een puntige, op zichzelf afgeronde definitie beschouwd zien: neen, hij geeft feitelijk een geheele pericope als één, hij elkaar behoevende omschrijvingen. Vlak om de woorden, door den Saamsteller nu geciteerd, volgen deze regels (niet cursief):

„De staking is één der dwangmiddelen: zij is niet „het eenige. De sabotage, hetzij ruw in den vorm van „vernietiging, hetzij rustig in den vorm van vertraging „van den arbeid, welke men in Engeland ca' canny „noemt, of zelfs sul en ironisch, door bijv. in een café „een dubbele portie aan den bezoeker te verstrekken of „door de spoorweg-reglementen naar den letter toe te „passen — (zij) is ook een dwangmiddel. De boycot „eveneens. Zij zijn alle van dezelfde familie „en hebben als doel den patroon tot overgave te „dwingen door hem op het juiste oogenblik en op de „zevele plaats te treffen. Ziedaar wat de staking is en elke andere definitie kan „slechts een vaag (onnauwkeurig, inexacte) beeld ervan geven."*)

Men kan toegeven, dat een dergelijke omschrijving wat langademig is, doch zij heeft hier de ontzaglijk groote verdienste, vooral voor Gereformeerden, iets dieper in te leiden in de opvatting van Gide omtrent het werkelijk